

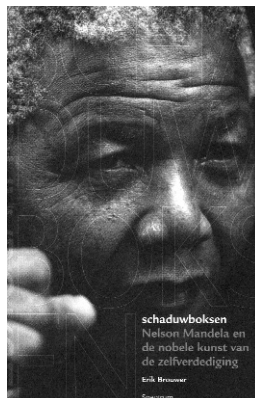
Sport als wapen

Schaduwboksen

Erik Brouwer

Spectrum, 2012

176 pagina's, € 19,99

Ik heb een merkwaardig boek gelezen. Alhoewel ik meteen moet toevoegen dat het ‘merkwaardige’ vooral iets over mij zegt en minder over het boek. Dat is snel uitgelegd. Ik heb niets met dat toch kort gezegd verwerpelijke boksen, en ik weet eigenlijk heel weinig van Nelson Mandela, althans anders dan van radio, krant en tv. Ik had nog nooit iets over hem gelezen, maar weet genoeg om te kunnen begrijpen en waarderen dat velen wereldwijd in hem een ‘zwarte messias’ zagen en zien. En nu blijkt, wat mogelijk iedereen al wel een beetje wist maar ik in het geheel niet, dat deze held een amateurbokser was, alles van boksen wist en bijhield (een wandelende boksencyclopedie, die kennelijk ook op het hoogste niveau boksers adviseerde), onder de allergrootste boksers zijn beste vrienden en grootste bewonderaars had en tegen zijn kleinkinderen als ze soms stout zijn grappenderwijs zegt: ‘ik sla je hoor, ik was een bokser’.

Ik hoorde van dit boekje op de radio (of tv?), ik was meteen wel nieuwsgierig, meer vanwege Mandela dan vanwege het boksen,

omdat ik wat dat laatste betreft helemaal niet verwachtte wat ik te lezen kreeg, leuk voor tijdens de vakantie, met twee dagen in huis en in de koffer. De auteur is een bekroond schrijver, die als redacteur werkte bij *Het Parool* en het voetbaltijdschrift *Johan*. Het boek is trouwens origineel vormgegeven. Er is gespeeld met donker (bruin, zwart) en wit, met schaduw, prachtig en toepasselijk fotomateriaal, en hier en daar korte toelichtingen over historische boksers en boksfeiten in lichtbruine vlakken met witte letters, afgewisseld met krachtige citaten en oneliners. De auteur houdt zich overigens verre van diepgaande analyses, beschrijft vooral en laat zo het boek z'n werk doen. Een leuk boek om te lezen.

Boksen wordt bij Mandela een levensoriëntatie en levensstijl. Mensen kunnen iets goeds van hun leven maken door zich een levenshouding eigen te maken die in overeenstemming is met voor die persoon centrale waarden. Dan dient zich natuurlijk meteen het woord vrijheid aan als centrale waarde. Als in 1985 de Afrikaner-regering

met Mandela wil onderhandelen, schrijft hij een speech die zijn dochter Zindzi in een stadion in Soweto voorleest: 'Alleen vrije mensen kunnen onderhandelen. (...) Ik wil en kan geen verplichting aangaan zolang jullie, het volk, en ik niet vrij zijn. Jullie en mijn vrijheid vallen niet te scheiden' (blz.105). Een levensoriëntatie en stijl die tot dagelijkse praktijk werden: trainen! Het regime begon om vier uur in de ochtend: buikspieroefeningen, opdrukken, kniebuigingen, schaduwboksen en drie kwartier rennen zonder vooruit te komen, decennia achtereen, van maandag tot donderdag. Zijn liefde voor boksen ontstond al in zijn jonge jaren en begon met stokvechten en kampioen willen worden. Later ging hij zelf boksen, meerdere malen per week. Maar nog later, als hij vrij is, blijft de wekker om vier uur of half vijf aflopen. Het is een levensstijl die hem in gevangenschap in vergelijking met medegevangen meer dan fit zal houden.

Waarom ging Mandela boksen, 'the noble art of self defense'? Die vraag is natuurlijk meerdere malen gesteld. Het moet iets in zijn jeugd zijn? Hij zegt: 'Weet je, ik kan niet alle beslissingen uit mijn jonge jaren verklaren. Onze held was Joe Louis, wereldkampioen zwaargewicht. Hij maakte ons trots omdat hij de nadelen van het zwart zijn overwon (...).' Het gaat hier om een zwarte kampioen uit 1937, een unicum. 'Hij is een zege voor zijn ras', werd er over hem geschreven. Later veranderde een columnist dat veelbetekenend in: 'Een zege voor zijn ras, het menselijke ras.' Deze Louis, 'the

Brown Bomber', was als een zwarte Mozes, een soort zwarte Messias (blz. 8-9). Later werd Muhammad Ali in de townships minstens zo populair. Ze vochten voor hun ras! Maar ondertussen als je de namen van al die bokkers voorbij ziet komen, met korte notities over hun levensloop, dan is het me ook wel een stelletje. Neem King Kong, 3 moorden, 2 keer vrijgesproken, een keer 12 jaar gevangenisstraf. Of Hurrigan Carter, een Amerikaan middengewicht, twee keer levenslang voor een driedubbele moord. En Mike Tyson dan? En nog zo wat.

Is het de context? 'Boksen werd een manier voor township-bewoners om zich te wapenen tegen de gangsters'; een overlevingsstrategie dus, ook voor Mandela die regelmatig in zijn jonge jaren werd lastiggevallen toen hij in de sloppenwijk Alexandra woonde.

Twee redenen waarom Mandela naar eigen zeggen zo van boksen houdt. Hij hield niet zozeer van het geweld, maar van de wetenschap. 'Ik was geïntrigeerd door hoe je je lichaam kunt gebruiken als verdediging'. En: 'Boksen is egalitair. In de ring zijn rang, leeftijd, kleur en welvaart irrelevant. Als je cirkelt om je tegenstander, terwijl je zijn krachten en zwaktes aftast, denk je niet aan kleur of sociale status.'

Op het eiland speelde sport wanneer het kon een belangrijk rol. Zo was er een voetbalcompetitie, waarin de gevangenen ondanks hun (politieke) verschillen verrassend goed bleken samen te kunnen werken, waardoor de verhoudingen verbeterden. Een belangrijk inzicht voor Mandela

(blz.76). Op Robbeneiland werd er intensief naar sportwedstrijden geluisterd.

Sport bleek een wereldomspannend wapen. Tijdens de jongste Olympische spelen was het fragment, door Brouwer verhaald (blz. 79-80), ook weer even op tv te zien. Mexico, twee zwarte Amerikanen hebben goud en brons, met zwarte handschoen en gebalde vuist en gebogen hoofd tijdens het volkslied. En nummer twee, een Australiër, deed kennelijk mee, met gebogen hoofd en badge: 'Olympic Project for Human Rights'. Die twee werden meteen naar huis gestuurd. 'Zelfs Tarzan, de koning van de jungle in donker Afrika, is blank', zei Ali, 'Wanneer worden we als volk wakker (...)?' Boksen werd politiek. Mandela paste zijn strategie ook toe in de politieke arena. Je moet niet alleen snel en sterk zijn, maar ook je tegenstander heel goed kennen. Zo ook met politieke tegenstanders: zwakke kanten leren kennen en diens kracht tegen hem gebruiken. En dat alles, nogmaals, in het kader van de vrijheidsstrijd. Op dat punt was er kennelijk al heel vroeg een 'connectie' met Harlem, New York; daar was in de jaren twintig van de vorige eeuw een renaissance ontstaan, het bewijs dat het in Afrika ook anders moest kunnen. Mandela stond er uitvoerig bij stil toen hij na zijn vrijlating in Harlem sprak. Hij en de leden van het ANC waren juist door zwarte iconen uit Harlem geïnspireerd. Mike Tyson zegt het op zijn beurt zo (p. 117): 'Mijnheer Mandela vocht het belangrijkste gevecht dat er ooit is gevochten, niet voor hemzelf, maar voor ons allemaal.'

Ik kan niet nalaten nog een bijzonder ver-

haal weer te geven. In 1995 zoekt Mandela contact met de blanke zwaargewicht Nikolaas Jacobus Knoetze, de 'Hitler van het boksen', een oud-politieagent die even zo gemakkelijk een jongen die hem met stenen bekogelde in de benen schoot; hij werd vrijgesproken. Mandela had nog een rekening te vereffenen, zo denk ik. Maar dat gaat zo. Of Knoetze langs wilde komen bij de president. Knoetze zegt achteraf iets over de indruk die Mandela op hem maakte: 'Ik ben heel erg blij dat ik nooit tegen hem heb gevochten'. Ze spraken met elkaar aan de eettafel. Ook voor Knoetze was Ali het grote voorbeeld. En dan Mandela: '(...) deze man had de beste zwaargewicht kunnen worden, maar door de apartheid is het hem niet gelukt (sic).' Dat is inderdaad de wereld op zijn kop. Of beter, boksen is egalitair. Bij het afscheid, noteert Brouwer, had Mandela er een fan bij (blz.147).

Ik raakte zeer van onder de indruk van dit verhaal. Het blijft me vreemd dat boksen, maar het is maar goed dat het boksen werd, iets anders had het ook niet kunnen zijn. Het moet iets van het sociaal onbewuste zijn, als weerspiegeling van onbewuste motieven uit de geschiedenis en van traumatische gebeurtenissen uit die samenleving ('chosen glories' versus 'chosen trauma'). Diversiteit en pluralisme, handelingsvrijheid en autoriteit zijn in het geding, evenals het in goede banen leiden van agressie. En warempel het doet er toe, in tegenstelling tot voorheen, een vredesprijs waard.

Piet Verhagen